

QORAMOLLARNING SUT MAHSULDORLIGI VA HISOBGA OLISH USULLARI.

Mengliboyeva Adiba Mirkamol qizi¹

¹Termiz agrotexnologiyalar va rivojlanish instuti 4- bosqich talabasi.

Turoпова Shahnoza Olim qizi²

²Termiz agrotexnologiyalar va innavatsion rivojlanish instuti talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7185586>

Annotatsiya: Ushbu maqolada sigirlarning fiziologik xolatini o'rganish va oziqlantirish laktatsiya davrini davomiyligini, qoramollarning sut mahsuldorligi ko'paytirishga qartilgan.

Kalit so'z: Laktatsiya , og'iz suti, ozuqa moddalari, parhez, fiziologik jarayon, dag'al ozuqa.

Laktatsiya asosan sut emizuvchi hayvonlarda sut hosil bo'lishi, yig'ilishi va vaqt-vaqti bilan ajralib chiqishiga aytiladi. Sut bezlari qondan so'rib olingan oziq moddalar hisobiga yig'iladi. Murakkab neyro-gumoral jarayon. Birinchi kunining dastlabki kunidanoq og'iz suti, 2-3 haftadan keyin esa sut kela boshlaydi; 10—20-haftalarga kelib sut bezlarining o'ziga xos xususiyatlariga, emizikli sigirning ovqatlanish tarziga, shuningdek, sut beruvchi sigirning boqishiga bog'liq. Agar sut bezlaridan sut chiqarib turilmasa, sut kelishi to'xtaydi. Sigirlarda sut ishlab chiqarish, hayvon organizmidagi nerv va gumoral tizimlarning ishi paytida hosil bo'ladi. Laktatsiya ovqat hazm qilish tizimini, shuningdek, o'pka, yurak va qon tomirlarini haddan tashqari yuklash funksiyasi bilan o'zoro bog'liq. Laktatsiya (lotincha lacto - "sut", "sut bilan oziqlantirish") yelinda sutning rivojlanishi va to'planishi jarayoni. Oziqlantirish yoki sog'ish paytida sodir bo'ladi eng muhim omil-bu sigirning oziqlanishiga atrof-muhitning ta'siri. Sut olish uchun ma'lum vaqt oralig'ini nazarda tutadi. Sigirlarda laktatsiyaning normal davomiyligi 305 kun ichida sodir bo'ladi. Ammo bu doimiy ko'rsatkich emas. Bunday holda, laktatsiya taxminan 315 kungacha, quruq davr esa 60 kungacha davom etishi mumkin. Shuning uchun, bu bosqich juda asosiy bosqich xisoblanadi barchasi zotga sigirning holatiga va eng muhimi tarkibga va ratsioniga bog'liq.

Sifatli sigir suti — tashqi ko'rinishiga ko'ra bir jinsli, rangi oqdan och sariqqacha, cho'kma va aralashmalarsiz bo'lgan suyuqlik bo'ladi. Ta'mi va hidi sut uchun maxsus, o'tkir seziladigan ta'm va hidlarsiz. Yog'liligi kamida 3,2 %. Zichligi 1,027 — 1,035 g/sm³, kislotaliligi Terner darajasi (°T) 16 — 20 bo'lishi kerak. Kislotaligi 16°T dan kam bo'lgan sut, kislotaligi pastligining sababi aniqlanishiga qadar, sotishga qo'yilmaydi. Agarda sut namunasidagi kislotalik pasayishiga ozuqa omili sabab bo'lgan bo'lsa, unda kislotaliligi 14°T gacha, shuningdek yog'li

darajasi 3,2% dan past bo'lsa istisno tariqasida ko'k yorliq bilan sotuvga qo'yiladi.

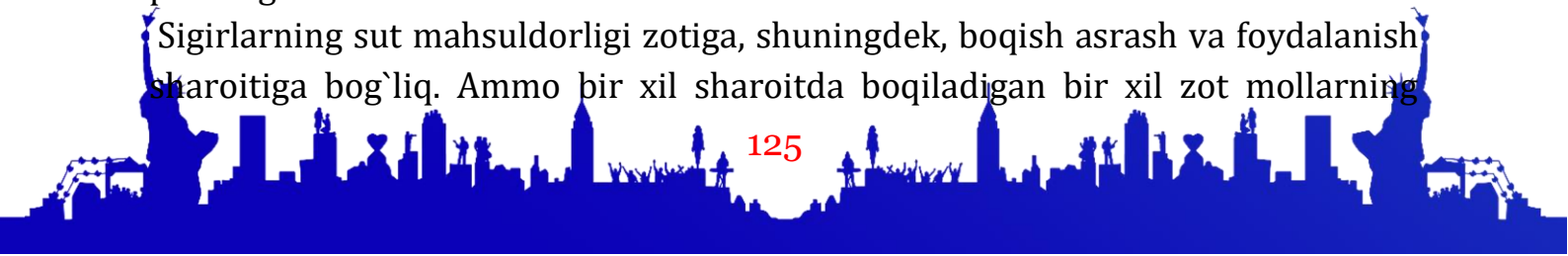
Og'iz suti: Bu bolalashdan keyingi dastlabki bosqich bo'lib, 7 kundan 10 kungacha davom etishi mumkin. Og'iz suti oqsil, yog'lar, turli vitaminlar, mikroelementlar va boshqa oziq moddalar kabi ozuqaviy moddalarga juda boy. Shuningdek ovqat hazm qilish jarayoni uchun foydali bo'lgan bakteriyalar va boshqa qo'shimcha mikroorganizmlarning yuqori konsentratsiyasini o'z ichiga oladi. Buzoq uchun birinchi oziq-ovqat, buning natijasida u atrof-muhitga qarshi immunitetni va ovqat hazm qilish tizimi uchun qo'shimcha ijobiy bakteriyalarni yaratish qobiliyatini shakllantiradi.

Tug'ilgandan so'ng, qoramol tiklanishi kerak, shuning uchun birinchi kunlarda dag'al oziq-ovqat ratsionga kiritiladi yoki 4-5 kundan keyin uni aralash, ho'l yoki yarim nam ovqatga o'tkazish mumkin. Davomiyligi bo'yicha bu bosqich 190 kundan 280 kungacha davom etadi, sut miqdori har doim o'zgaradi, bir xil ko'rsatkichlar bo'lmaydi. Birinchi oylarda kuniga bir sigir kuniga 15 litrgacha sut berishi mumkin, ammo vaqt o'tishi bilan sutning miqdori kamayadi. Hayvonning ratsioniga qo'shimcha oziq-ovqatlarni kiritishdan oldin, uning organizmning ishlab chiqarishni hisobga olish kerak va, albatta yoshi sut ishlab chiqarish miqdoriga ta'sir qiladi. Har 100 kilogramm uchun yarim ozuqa birligi bo'lishi kerak.

Sut sifatli bo'lishi uchun sigirni qo'shimcha vitaminlar bilan boyitilgan ozuqa moddalarini o'z ichiga olgan bo'lishi kerak. Shuning uchun laktatsiya davrida muvozanatli va sifatli oziqlantirish qoramolning yuqori mahsuldorligi va buzoqlarni uzoq muddatli boqishiga imkoniyat beradi. Sigir oziqlantirishda ya'ni parhezga o'tkaziladi.

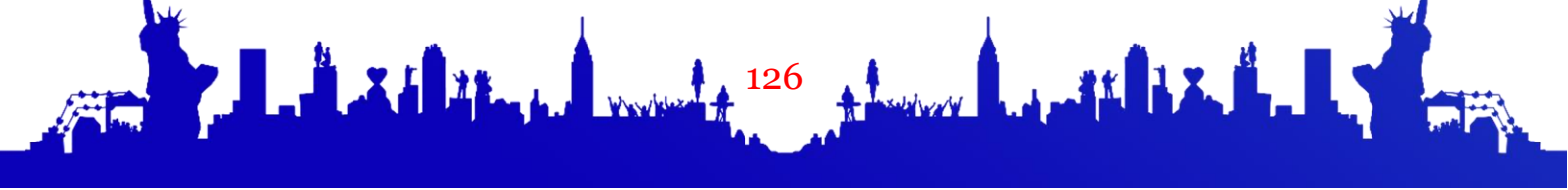
Sigirlarning sut mahsuldorligi zotiga, shuningdek, boqish asrash va foydalanish sharoitiga bog'liq. Ammo bir xil sharoitda boqiladigan bir xil zot mollarning

sutdorligi darajasi bir xil bo'lmaydi, hayvoning yoshiga, irsiyat ta'sirida rivojlanishi xususiyatlariga hamda o'stirish sharoitlariga bog'liq. Sigirlarning sut mahsuldorligi muayan vaqtda masalan laktatsiya davomida olinadigan sut miqdori va sifati bilan ifodalanadi yoki ba'zi hollarda hayvonlarning umr bo'yi mahsuldorligi hisobga olinadi. Sut tarkibida yosh organizmning o'sishi zarur bo'lgan, hazm qilinadigan barcha oziq moddalar bor. Sutning oziq-ovqat mahsuloti sifatidagi bahosi tarkibida ko'p miqdorda oqsil, yog', vitaminlar va turli xil mineral moddalarning borligi bilan belgilanadi. Mamlakatimizda sersut-gushtbop tipdagi mollar ko'p tarqalgan, lekin faqat sut beradigan yoki go'shtbop tipdagi podalar ham uchrab turadi. Bu mollar asosan och sariq, sarg'ich-chipor, oq boshli qizil tusda bo'ladi. Bunday zotli sigirlar yirik (yag'rinigacha balandligi 130-135sm), tanasi mutanosib tuzilgan (tanasining uzunligi 153-162sm), suyaklari baquvat (panja aylanasi 18,5-20sm), bo'ladi. Boshi katta, bo'yi o'rtacha uzunlikda, ko'kragi chuqur, yelkasi keng, dumbag'aza ba'zan ko'tarilgan. Muskulaturasi yaxshi rivojlangan, terisi qalin. Yelini yumaloq shaklda, yaxshi rivojlangan. Tana tuzilishidagi nuqsonlar: yelkasi osilganroq, keyingi oyoqlari noto'g'ri joylashgan, shuningdek, ko'kragi eniga yetarlicha rivojlangan. buzoqlari tug'ilganda 36-45kg keladi, sigirlarning o'rtacha vazni 560-620kg, buqalarniki 850-1000 kg. Har bosh sigirdan 3000-3500 kg, sut sog'iladi, yog'ligi, 3,9%. Ukraina va Markaziy qora tuproq zonasidagi simental eng yuqori mahsuldorligi bilan ajralbi turadi, ulardan 3500-4100 kg sut sog'iladi, yog'ligi 3,7-3,9%ga yetadi. Sigirlarni sut mahsuldorligini oshirishda va urchitilayotgan qoramol zotlarini takomillashtirishda ularning mahsuldorligi bo'yicha irsiy salohiyatini to'liq yuzaga chiqarishda bo'go'z sigirlarni tug'ishiga tug'ri tayyorlash va tuqqandan keyin sersut qilishni tashkil etish muhim usullardan biridir. Sigirlarni sersut qilish nafaqat sut mahsuldorligini yuzaga chiqaradi balki pushtdorlik xususiyatlarini xam yaxshilashda alohida axamyatga ega.

Yangi tuqqan sigirlar odatda sog'in davrining daslabki oylarida bo'lak oziqlanshtirishni tashkil etish orqali amalga oshiriladi. Bunda sigirlarni nazorat sog'imini o'tgazilib sigirning sut mahsuldorligiga binoan oziqlantirish me'ori ishlab chiqiladi va unga qo'shimcha 2-3 ozuqa birligi qo'shib beriladi 5-10 kundan keyin nazorat sog'imi o'tkazilib, sigirning sut mahsuldorligi aniqlanadi, agar sigir qo'shimcha berilgan ozuqa birligi xisobiga mahsuldorlikni oshirgan bo'lsa, unga yana 2-3 ozuqa birligi qo'shib beriladi. Bunday oziqlantirish sigirning laktatsiyasining daslabki 90- kunigacha davom ettiriladi. Sersut qilishning ajralmas qismi bo'lib sigirning yelinini sog'ish oldidan, aog'ish

jarayonida va sog'ish so'ngida uqalash hamda ularga matsion berish, yani faol harakat qildirish xisoblanadi. Sersut qilish orqali sigirlar laktatsiyasi davomida sut mahsuldorligini 40-50% gacha oshirish imkoniyati mavjud

Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki laktatsiya davrida sut ishlab chiqarish noteks bo'ladi Sutning tarkibi va uning to'yimliliigi laktatsiya davriga, hayvonlarning sog'ligiga , ularni boqish, asrash sharoitlari va boshqa sabablarga ham bog'liq.

Buzoq tug'ilgandan keyin oziqlantirish va saqlash uchun maqul sharoitlarda sut bezlardagi sut berishi odatdagidan oshadi (kunlik sut mahsuldorligi tug'ilgandan keyin birinchi yoki uchinchi oyda maksimal darajaga etadi), keyin sigirlarda sut sog'ishning pasayishi kuzatiladi:

Foydalangan adabiyotlar:

1. Aksennikova, A.D. Laktatsiya davrining doimiyligini aniqlash A. D. Aksennikova Qishloq xo'jaligi fanining xabarnomasi. -1963 yil.
2. .Nosirov U.N, Nosirov U.N Qoramolchilik Darslik Toshkent "O'zbekiston milliy entiklopedyasi" Davlat ilmiy nashriyoti-2001
3. Akmalxonov Sh, Ashirov M Qoramolchilikda naslchulik ishining vazifalari" Zooveterinariya" № 10 2009

